

SYMPOSIUM

A dialogue on core qualities and practices needed in education
Driebergen, 8th & 9th February 2017

Hoe realiseer je al die mooie pedagogische waarden in systemen en concrete organisaties?

Verslag van Simon Verwer

Intro

In het najaar van 2016 ontving ik een email met daarin een vraag: wilde ik twee dagen doorbrengen op een symposium met een groep van zo'n 100 mensen bij het NIVOZ te Driebergen? Twee dagen met (inter)nationale experts, opleiders en leraren die in gesprek zouden gaan over rol van pedagogiek in onze samenleving? Dat was een uitnodiging waar ik graag op in ging. Hoewel het als lastig voelde om twee volle dagen uit de schoolse waan van de dag te stappen, heb ik die benodigde afstand toch genomen. [Zie hier het programma](#) van het Symposium *Unfolding Human Potential*, dat een samenwerking was van het NIVOZ en [Learning for Well-being](#).

De eerste dag werd geopend door talentvolle leerling Isabella Biney, die ook al de harten op het congres van de VO-Raad veroverde. Haar verhaal was vooral een oproep om niet vast te pinnen wat leerlingen dienen te bereiken maar om ze de handvatten te bieden om dit zelf uit te vinden. [Kijk vooral zelf](#) naar deze vorm van *spoken poetry*.

Vervolgens was burgemeester Ahmed Aboutaleb aan de beurt die met een reeks anekdotes over de betekenis van onderwijs in zijn leven suggereerde dat we niet te streng over onze eigen prestaties zouden moeten oordelen: we bereiken al veel, ook onder moeilijke omstandigheden. De kern van zijn verhaal voor mij was een mix van liefde, betrokkenheid en beschikbaarheid van de leraar voor de leerling.

De onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag van het Engelstalige Symposium luidde:

**Iliass El Hadioui is wetenschappelijk docent aan de opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, promovendus onder begeleiding van Willem Schinkel, auteur van het boek 'Hoe de straat de school binnendringt.' (VanGennep, 2011) en programmaleider van het project 'De Transformatieve School'.*

How do children experience their world holistically, in the flow of their physical, mental, emotional and spiritual dimensions?

Om deze enorme onderzoeksvraag goed te kunnen beantwoorden waren de vier dagdelen verdeeld in de volgende vier deelthema's:

- 1) *The (true) nature of teacher-student interaction*
- 2) *The (true) nature of teacher education*
- 3) *The (true) nature of pedagogical leadership and school development;*
- 4) *The (true) nature of enabling educational research (towards a new scientific ethos).*

Het verslag

Ik zal mijn 'verslag' opbouwen aan de hand van deze vier thema's. Het is niet mogelijk recht te doen aan de rijkdom van deze twee dagen. Toch is het denk ik waardevol om een interpretatie te bieden van dit symposium. Prettig was dat ieder deel afgetrapt werd met video opnames van schoolpraktijken. De video's waren van uitzonderlijke kwaliteit wat mij betreft, zowel technisch als inhoudelijk. Ik hoop dat ze online beschikbaar komen zodat iedereen ervan kan leren. De hoofdpersonen uit de video's namen vervolgens plaats op het podium om een aantal vragen te beantwoorden, waarna de zaal onderling in dialoog ging.

1) *The (true) nature of teacher-student interaction*

Na op de video twee voorbeelden gezien te hebben was de vraag wat nu precies die leraar-leerling interactie fundeert. Naïma Zeijpveld, één van de voorbeelden en docente Engels op Rotterdams Vakcollege de Hef, gaf zelf aan vooral 'aan te voelen' wanneer iemand zich wel of niet authentiek gedroeg. Zij streefde er naar dat alle leerlingen hun masker achterwege durfden te laten, wat volgens de leerlingen die in de video aan het woord kwamen ook lukt.

De vraag was of we woorden kunnen vinden om dit 'aanvoelen' verder te beschrijven of overdraagbaar en leerbaar te maken. Zelf deed het mij denken aan de metafoer die Illias El Hadioui* gebruikte bij zijn '[Mijn Idee voor Onderwijs](#)' lezing in De Balie, oktober 2016. Volgens Illias bestaat er iets als een 'emotionele bluetooth' die zowel leraren aan als uit kunnen zetten. Wanneer de leraar deze 'aan' heeft staan, zoals Naïma, dan is de kans groter dat de leerling hem ook aanzet en dat er een koppeling of authentieke interactie plaats kan vinden.

Naïma haar lesgeven deed mij denken aan een quote die in een van de NIVOZ-boeken te vinden is, namelijk: *We think we teach what we know. Actually, we teach who we are.* De pedagogische uitstraling van deze docente spatte vanaf het scherm de zaal in en even hadden we allemaal het gevoel bij haar in de klas te zitten.

Een belangrijk punt voor mij hierbij is dat er over deze pedagogische verbinding vaak gesproken wordt in termen van een *fixed mindset*: 'Je hebt 'het' of je hebt 'het' niet. Volgens mij is dat onzin en is het belangrijk dat we tonen hoe leraren als Naïma hun verlangen en vermogen om met alle leerlingen te verbinden realiseren. Ook als zij dat zelf niet eens zo snel onder woorden weten te brengen.

**Illias El Hadioui is wetenschappelijk docent aan de opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, promovendus onder begeleiding van Willem Schinkel, auteur van het boek 'Hoe de straat de school binnendringt.' (VanGennep, 2011) en programmaleider van het project 'De Transformatieve School'.*

Aan mijn tafel ging het gesprek in de eerste thema alle kanten op, wat niet erg was. De voorbeelden die de tafel overvlogen waren inspirerend. Er was een gedeeld gevoel dat we het over de kern van de pedagogiek hadden.

Twee academische experts, [Ferre Laevers](#) en [Tone Saevi](#), reflecteerden op het ochtendprogramma waarbij ik vooral geraakt werd door hun beider *advocacy* voor het kind. Ferre sprak over de rechten van kinderen, ruimte voor initiatief en synergie. Tone benadrukte vooral het belang van diversiteit, zelfs ook al binnen een mens (*inner diversity*).

Het deed mij ook denken aan wat [Marcel van Herpen](#) in zijn lezingen en publicaties altijd doet: ons als leraren bevragen op wat wij zien als onze taak en ons oproepen om in lijn daarmee te handelen, *ook als* het systeem ons tegenwerkt.

Tijdens de lunch had ik verschillende ontmoetingen. De belangrijkste was met Robert Loe, die met [Relations Schools](#) in Groot-Brittannië het belang van een goede relatie tot essentie van onderwijs heeft benoemd. Zijn redenering was opvallend. Hij zei: omdat ik weet dat mensen in onze tijd alleen kunnen waarderen wat we meten, ben ik gaan meten wat we volgens mij zouden moeten waarderen. Om vervolgens direct erbij te vertellen dat we data over relaties op school nooit zouden moeten willen generaliseren tot succesformules of algemene waarheden. Lees meer over relational schools hier en er is ook een documentaire genaamd 'the relational teacher' ([trailer](#)).

Het deed mij ook denken aan een opmerking van een deelnemer uit het televisieprogramma *Dreamschool*. Deze jongen zei: 'hoe lager ik kwam qua onderwijs, hoe socialer de leraren werden.'

Een interessante observatie die ik wel kon plaatsen: waar kennisoverdracht dominant is op het vwo, is de relatie de kern op bijvoorbeeld het praktijkonderwijs. De les: vwo-leraren zouden massaal bij praktijkleraren in de leer moeten gaan. En dat gebeurt ook al hier en daar. Denk bijvoorbeeld aan het Marnix Gymnasium in Rotterdam die nu gaat leren van RVC de Hef ([link](#)).

2) *The (true) nature of teacher education*

Het middagprogramma werd afgetrapt met een video van de PABO van de HAN in Nijmegen en een school uit Barcelona, Escola Marina. De focus was tijdens de middag lastiger: hadden we het nu over kwaliteiten die leraren in opleiding al moesten bezitten of waar ze zich bewust van zouden moeten worden gemaakt?

Een ingewikkeld punt hierbij was hoe we de waarden uit de ochtend (verbinding, liefde, groei) terugzagen in de opleidingen van onze leraren. De initiële lerarenopleidingen kunnen het in mijn optiek op dit punt bijna niet goed doen, wat aan onze tafel erkent werd vanuit verschillende landen. Interessanter was het daarom om te spreken over hoe leraren leren, alleen en met elkaar. De beide practices waren een verdere verdieping en illustratie van de ochtend maar tot echte conclusies over het opleiden van leraren kwamen we niet. Vanuit de Nederlandse situatie zou ik het nog relevant geacht hebben om te bespreken hoe leraren van de PABO, de tweede- en eerstegraads verschillend opgeleid worden wanneer we kijken naar het pedagogische perspectief.

**Iliass El Hadioui is wetenschappelijk docent aan de opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, promovendus onder begeleiding van Willem Schinkel, auteur van het boek 'Hoe de straat de school binnendringt.' (VanGennep, 2011) en programmaleider van het project 'De Transformatieve School'.*

In de reflecties van de academic experts ([Colleen McLaughlin](#) en [Paulien Meijer](#)) kwamen wel nieuwe elementen aan bod. Colleen sprak over 'dissonantie' als belangrijke eigenschap van de leraar en conceptualiseerde de lerarenopleiding als kunsthogeschool. En Paulien benoemde het belang van *narratives*: ofwel het belang van een gevoeligheid van leraren om bewust te zijn van hun eigen biografie, hoe deze zich verhoudt en tot uiting komt in hun lesgeven en hoe de biografie van de leraar en die van de leerlingen verward kunnen raken. Ze refereerde daarbij knap aan hoe burgemeester Ahmed Aboutaleb verhaalde over zijn leraar: heel persoonlijk en sterk op basis van details en anekdotes.

Na meer algemene reflecties op de dag door [Michael Fielding](#) en [Linda O'Toole](#) gingen we over naar het diner.

Donderdag 09 februari, dag twee

Na een prettig ontbijt zaten we terug in Maitland in een nieuwe tafelsamenstelling. Om een indruk te geven van de diversiteit van achtergronden hierbij mijn tafel:

1. Scherto Gill uit Engeland, onder meer verbonden aan de University of Sussex. Onder meer auteur van [Rethinking Secondary Education: A Human-Centred Approach](#)
2. Dominique Paquot uit Brussel die met zijn [École Singelijin](#) een inspirerend voorbeeld van pedagogisch leiderschap toonde.
3. Robert Viëtor uit Leiden. Faculteitsdirecteur Educatie aldaar op de Hogeschool.
4. Liana Ghent, oorspronkelijk uit Roemenië en nu werkend vanuit Nederland [voor een organisatie die zich richt op het welzijn van het jonge kind](#).
5. Rebekah Rousi uit Australië die nu een postdoc doet in Finland
6. Monique Leygraaff, onderzoeker diversiteit en kritisch burgerschap Amsterdam
7. Michael Fieldin, hoogleraar emeritus uit Engeland. Tevens twintig jaar leraar Engels.
8. Manal Benaissa uit Rotterdam. Adjunct directrice van twee basisscholen.

Kortom, een indrukwekkend gezelschap.

3) The (true) nature of pedagogical leadership and school development;

Het ritme van de dag was hetzelfde als dag een: video's, verdiepende interviews, verdiepende gesprekken aan tafel, pauze en een reflectie door twee academische experts.

De video's waren van drie directeuren die de pedagogiek op plaats 1 zetten: de eerder genoemde Dominique Paquot van l'Ecole Singelijin in Brussel, Tom Brocks van het Titus Brandsma Lyceum uit Oss en Annette van Valkengoed van IKC Laterna Magica uit Amsterdam.

De video's spraken voor zich. Dus als ze online beschikbaar komen, kijk daar vooral naar. Ik zal hieronder weergeven welke vragen ik erbij noteerde. Sommige refereren aan mijn eigen school:

1. Wat is de relatie tussen thuis en school in de ogen voor het kind? Het idee van de verrassing/geheim vanuit thuis naar school meenemen.
2. Hoe geef je ruimte aan leerlingen en leraar via een onderliggende structuur?
3. Weerspiegelen onze leerlingen onze waarden?
4. Weerspiegelen onze leraren onze waarden?

**Iliass El Hadioui is wetenschappelijk docent aan de opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, promovendus onder begeleiding van Willem Schinkel, auteur van het boek 'Hoe de straat de school binnendringt.' (VanGennep, 2011) en programmaleider van het project 'De Transformatieve School'.*

5. Waar voelen we ons verantwoordelijk voor?
6. Voelen alle leerlingen zich fijn? Hoe weten we dat? Komen ze graag naar school? Voelen ze zich gezien?
7. Hoe kunnen we meer als team meer als een pedagogische coalitie optreden, vooral ook om de meer veelvragende leerlingen kansen te bieden?
8. Wat is de plek van 'kwetsbaarheid' in onze school?
9. Wat betekent het om een school te maken binnen het huidige systeem?
10. Hoe lukt het deze schoolleiders om de pedagogiek te prioriteren?

Aan tafel ging het over deze vragen. En over meer.

De experts, Edith Hooge en Günther Opp, benadrukten het belang van zachte krachten, het belang van *fairness* en de spanning tussen de behoeften aan autonomie en de behoeften aan 'onderdeel zijn van de groep'.

Een punt dat resoneerde bij mij was de observatie van Günther Opp over de opmars van zogenaamde kinderrechtbanken in Duitsland. Lees ook [dit artikel uit De Volkskrant](#) over deze beweging in Nederland. Volgens hem een slechte ontwikkeling, omdat het de verkeerde morele richting is. In plaats van het rechtvaardig straffen zou de focus van de groep moeten zijn: wat kunnen we doen om jou weer onderdeel van de groep te laten zijn? Een contra-intuïtieve beweging, maar wel een noodzakelijke.

Mijn lunchgesprekken gingen over een kwestie die wat boven het programma bleef hangen: *hoe realiseer je al die mooie pedagogische waarden in systemen en concrete organisaties?* Een ingewikkelde vraag die direct iets doet met de energie. Tegelijkertijd kunnen we dit type vragen ook niet negeren. We werken in schoolorganisaties of andere instellingen die het behalen van onze idealen makkelijker of moeilijker kunnen maken. Ik zou wel benieuwd geweest zijn naar wat meer licht op deze systeemvraag.

4) *The (true) nature of enabling educational research (towards a new scientific ethos).*

[De video van dit gedeelte](#) was gekozen door Hartger Wassink. Howard Gardner, de wetenschapper die beroemd werd met zijn theorie over meervoudige intelligentie, legt uit hoe hij bewust werd van dat zijn theorie in de praktijk 'misbruikt' werd. Hij trok er de conclusie uit dat hij niet alleen verantwoordelijk was voor zijn eigen onderzoek, maar ook voor het monitoren van het gebruik van zijn theorie. Een van de redenen om [The Good Work Project](#) te starten.

Arjen Wals en Rob Martens, twee hoogleraren, benadrukten beiden hoe wetenschappers in een lastig parket zitten: veel nadruk op impact scores en publicaties, weinig op de daadwerkelijke lange termijn opbrengsten. Ze waren echter ook hoopvol.

Arjen Wals sprak over drie vormen van wetenschap bedrijven:

1. Research as mining
2. Research as intersubjectivity: different kinds of knowing
3. Research as activism

Waar de eerste de school, leraren en leerlingen te veel als object gebruiken zouden de laatste twee wel degelijk leiden tot waardevolle wetenschap. Een punt dat Rob Martens verder illustreerde aan de hand van de casus Diederik Stapel.

**Iliass El Hadioui is wetenschappelijk docent aan de opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, promovendus onder begeleiding van Willem Schinkel, auteur van het boek 'Hoe de straat de school binnendringt.' (VanGennep, 2011) en programmaleider van het project 'De Transformatieve School'.*

Aan tafel werd ik vervolgens geïnspireerd door [hoogleraar Michael Fielding](#) die vertelde over kwalitatief actie-onderzoek door leraren en leerlingen gericht op de betekenis van de schooltijd. Bij mij kwam de gedachte naar boven wat een dergelijk onderzoek zou opleveren als leerlingen en/of leraren elkaar zouden interviewen over de betekenis van hun schooltijd in Amsterdam. Denk aan: Wat levert het voor relaties op? Is de school een plek in onze samenleving waar alle kinderen zich thuis kunnen voelen? Wat gaat goed en wat kan beter? Wordt er van elkaar geleerd?

Helaas was professor Gert Biesta verhinderd wegens ziekte. Zijn aanwezigheid zou het symposium goed hebben gedaan. Luc Stevens eindigde met een aantal mooie uitspraken zoals:

'We need to transform our instructional models into relational models.'

En

'Take care of yourself, take care of the others, take care of the environment'

Mooier kan ik dit verslag niet afsluiten.

**Iliass El Hadioui is wetenschappelijk docent aan de opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, promovendus onder begeleiding van Willem Schinkel, auteur van het boek 'Hoe de straat de school binnendringt.' (VanGennep, 2011) en programmaleider van het project 'De Transformatieve School'.*